Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение средняя общеобразовательная школа с углубленным изучением отдельных предметов № 8 г. Туймазы Муниципального района Туймазинский район Республики Башкортостан

Рассмотрено на заседании МО протокол № 1 «30» 08 2019 г.	Согласовано Зам. директора по УВР ____ О.А.Ситдикова «30» 08 2019 г.	Утверждаю Директор СОШ №8 ____ Т.П.Соболева «30» 08 2019 г.

Рабочая программа по родному (башкирскому) языку

для 1-4 классов

на 2019-2023 учебные года

(составлена на основе примерных образовательных программ по предмету “Родной (башкирский) язык и литература” для 1-4 классов общеобразовательных организаций с русским языком обучения, составитель З. Г. Нафикова –Уфа: «Китап», 2017 г.)

Ганиевой Зульфии Минулловны,
учителя башкирского языка и литературы
первой квалификационной категории

2019г.

Аңлатма яҙыу

Башҡортостан Республикаһы Туймазы ҡалаһының 8-се урта дөйөм белем биреү мәктәбе муниципаль бюджет дөйөм белем биреү учреждениеһының 1-4-се кластары өсөн туған (башҡорт) теленән эш программаһы федераль һәм республика закондары, норматив документтарына таянып төҙөлдө:

- Рәсәй Федерацияһы Конституцияһының 68 статьяһы (п.3) Рәсәй Федерацияһында “…уның бөтә халыҡтарына туған телен һаҡлау, уны өйрәнеүгә һәм үҫтереүгә шарттар тыуҙырыу хоҡуғы” гарантиялай.
- Башҡортостан Республикаһы Конституцияһының 54 статьяһы “Башҡортостан Республикаһы үҙ территорияһында йәшәгән халыҡтарға туған телдәрен һаҡларға тиң хоҡуҡтар гарантиялай, уны ирекле өйрәнергә һәм үҫтерергә мөмкинлектәр тыуҙыра”.
- Рәсәй Федерацияһының 2012 йылдың 29 декабренән №273-ФЗ “Рәсәй Федерацияһында мәғариф тураһында” Федераль Законының 14 статьяһына (п.1, 4) ярашлы һәр кемгә мәғариф системаһы биргән мөмкинлектәрҙән сығып туған телендә белем алыу хоҡуғы гарантиялана.
- “Рәсәй Федерацияһында мәғариф тураһында” Рәсәй Федерацияһы Законының 9 статьяһына (п.1-5) ярашлы Рәсәй Федрацияһы граждандары тәрбиә һәм белем алыу телен һайлау хоҡуғына эйә. Ошо уҡ закондың 10 статьяһына ярашлы туған телендә белем алырға теләүселәргә дәүләт һәм мәғариф ойошмалары бөтә шарттар тыуҙырырға бурыслы.
- Башҡортостан Республикаһының 2013 йылдың 1 июленән №696-з “Башҡортостан Республикаһында мәғариф тураһында”ғы Законының 6 статьяһына (п.3) ярашлы Башҡортостан Республикаһында һәр кем дәүләт аккредитация үткән мәғариф программалары нигеҙендә Федераль дәүләт белем биреү стандарттарына ярашлы туған телендә белем алырға хоҡуҡлы. Бының өсөн дәүләт шаттар тыуҙырырға бурыслы.
- “Башҡортостан Республикаһы халыҡтары телдәре тураһында” Башҡортостан Республикаһы Законының 8 статьяһына (п.1-5) ярашлы һәр кем тәрбиә һәм белем алыу телен һайлау хоҡуғына эйә. 9 статьяһында (п.1) дәүләттең туған телдәрҙе өйрәнеү өсөн шарттар тыуҙырыу бурысы билдәләнә.
- Рәсәй Федерацияһы Мәғариф һәм фән министрлығының 2009 йылдың 6 октябренән №373 бойороғо менән раҫланған Федераль дәүләт белем биреү стандарттарының 19.3 пунктына ярашлы башланғыс дөйөм белем биреүҙә Рәсәй Федерацияһы субъекттарына дәүләт телдәрен өйрәнеү һәм туған телдәрҙә белем биреүҙе ойоштороу мөмкинлеге бирелә.
- Башҡортостан Республикаһы Туймазы ҡалаһының 8-се урта дөйөм белем биреү мәктәбе муниципаль бюджет дөйөм белем биреү учреждениеһының «Уҡыу планы».

Башҡортостан Республикаһы Туймазы ҡалаһының 8-се урта дөйөм белем биреү мәктәбе муниципаль бюджет дөйөм белем биреү учреждениеһының 1-4-се кластары өсөн “Туған (башҡорт) теле һәм әҙәбиәт”енән эш программаһы федераль һәм республика закондары талаптарына ярашлы, белем йөкмәткеһен заман талаптарына тура килтереп яңыртыу, уның сифатын һәм һөҙөмтәлелеген күтәреү бурыстарын хәл итеү маҡсатында Башҡортостан Республикаһы Мәғариф министрлығы тарафынан раҫланған “Туған (башҡорт) тел һәм әҙәбиәт” предметы буйынса белем биреү өлгө программалары/ [авт.-төҙ.:З.Ғ. Нафиҡова]. – Өфө: Китап, 2017) нигеҙендә уҡытыу рус телендә алып барылған дөйөм белем биреү ойошмаларының 1-4-се кластары өсөн “Туған (башҡорт) теле һәм әҙәбиәте” дәреслеген ҡулланыуға йүнәлтеп төҙөлдө.

1.**Уҡыу –уҡытыу предметын үҙләштереүҙә планлаштырылған һөҙөмтәләр.**

Башланғыс 1-4 кластарҙа башҡорт теле дәрестәрендә яңы стандарттарға ярашлы уҡыу сифатын өйрәнгәндә түбәндәге һөҙөмтәләр ҡулланыла:

- шәхси үҫеш кимәле;
- метапредмет кимәле;
- предмет буйынса белем кимәле.

Шәхси үҫеш кимәле. Баланы шәхес итеп үҫтереү, кешелеклелек сифаттарын тәрбиәләү. Уны үҙ аллы үҫешкә, камиллашыу оҫталығына өйрәтеү. Һөҙөмтәлә укымышлы, үҙ еренең, иленең, халҡының, башҡорт халҡының ҡиммәттәренә төшөнгән, уны һанлаған һәм һаҡлаған, яҡлаған социум итеп формалаштырыуға башланғыс нигеҙ һалыу.

Метапредмет кимәле һөҙөмтәләре булып универсаль уҡыу эшмәкәрлеге (УУЭ) тора. УУЭ төрҙәре дүрт блокка бүленә: шәхси, регулятив, танып белеү һәм коммуникатив эшмәкәрлек, йәғни баланы үҙ аллы уҡырға, белем алырға өйрәтеү.

Предмет буйынса белем кимәле. Уҡыу предметын өйрәнеүҙә яңы белем үҙләштереү, уны эшкәртеү һәм ҡулланыу өлкәһендә тейешле тәжрибә туплау. Һүҙҙең өндәрен атау, ижеккә бүлеү, өндәр һәм хәрефтәр һанын билдәләү, дөрөҫ баҫым ҡуйыу, хәреф-өн анализы яһау; һөйләмде, кешенең исемен һәм фамилияһын баш хәреф менән яҙыу; һөйләм аҙағында тейешле тыныш билдәләрен яҙыу; баҫма тексты дөрөҫ итеп күсереп яҙыу; тамырҙаш һүҙҙәрҙең тамырын табыу.

1.**Һөйләшеү.**

Диалогик һөйләм.

Дәрес ваҡытының 70-80% ын һөйләшергә өйрәтеү ала. һөйләм эшсәнлегенең был төрө буйынса уҡыусылар түбәндәге күнекмәләргә эйә булырға тейештәр:

– һайланған йөкмәтке аша әңгәмәдәшең менән контакт булдыра, һорау ҡуя, яуап бирә, кире ҡаға, раҫлай белеү;

– дәреслектә бирелгән өлгө диалогтарҙы сәнғәтле итеп уҡыу, һөйләү һәм оҡшаш диалогтар төҙөү, программала күрһәтелгән коммуникатив маҡсаттар буйынса әңгәмәлә ҡатнаша алыу.

Монологик һөйләм:

– йәнле һәм йәнһеҙ предметтарҙы, рәсем, картина йөкмәткеһен һүрәтләп һөйләй белеү;

– өйрәнелгән темалар буйынса кескәй информация бирә белеү.

2. **Ишетеп аңлау (аудирование).**

Аралашыу өсөн, төп шарттарҙың береһе – әңгәмселәрҙең бер-береһенең һөйләмен аңлауы. 3-5 синыфта ишетеп аңларға өйрәтеүҙең бурыстары түбәндәгеләр:

– нормаль темп менән әйтелгәннең ишетеү аша мәғнәһен аңларға, аңлаған буйынса фекер йөрөтөргә, аралашыуҙа ҡуллана белергә өйрәтеү;

– һүҙҙәрҙе, һүҙбәйләнештәрҙе, һөйләмде, грамматик формаларҙы бер-береһенән ишетеү аша айырырға өйрәтеү;

– ишетеү хәтеренең күләмен үҫтереү.

3. Уҡыу.

Уҡыу эшсәнлеге буйынса уҡыусылар түбәндәге күнекмәләргә эйәбулырға тейештәр:

– Башҡорт әлифба ынағына хас хәрефтәрҙе дөрөҫ уҡыу, өндәрҙе дөрөҫ әйтә белеү. Транскрипция билдәләрен уҡый һәм ҡуллана белеү күнекмәләрен формалаштырыу.

– Интерференция күренешенән ҡотолоу өсөн, рус теленән ингән һүҙҙәрҙә һәм башҡорт теленең үҙ һүҙҙәрендә бер үк хәрефтең төрлө өндәр белдереүен аңлап айыра белеү. Мәҫәлән: *алма – автобус; ҡош – помидор* һ.б.

– Сәнғәтле дөрөҫ уҡыу күнекмәләре камилләштереү

Уҡыу техникаһын үҫтереүгә ярҙам итә торған рифмовкалар, йырҙар, рифмалаштырылған әкиәттәр өйрәнеү.

4.Яҙыу.

– Иптәшеңә йәки әсәйеңә записка яҙыу, төрлө байрамдар менән ҡотлау, уйынға саҡырыу яҙыу, үҙең тураһында кескенә белешмә яҙа белеү күнекмәләрен булдырыу.

-Дөрөç күсереп яҙыу күнекмәләрен камилләштереү
-байрамдар менән ҡотлау, саҡырыу ҡағыҙҙары яҙыу;
-конверт һәм дәфтәр тышына яҙа белеү;
-программала күрһәтелгән темалар буйынса, терәк һүҙҙәр ҡулланып, хикәйә яҙыу күнекмәләре формалаштырыу.

Шәхси эшмәкәрлек уҡыусының эске шәхси позицияһын, мәғәнәүи-ҡиммәтле йүнәлеш алыуын (әхлаҡи нормаларҙы белеү, үҙ ҡылыҡтарындың дөйөм ҡабул ителгән этик принциптар менән тап килеү-килмәүен билдәләй алыу, ҡылыҡтың әхлаҡи аспектын айырыу) һәм ижтимағи ролдәрҙә, шәхес-ара мөнәсәбәттәрҙә дөрөç йүнәлеш алыуы.

Регулятив (көйләүсе) универсаль уҡыу эшмәкәрлегенә уҡыу процесын һәм дәрестән тыш эшмәкәрлекте ойоштороу өсөн кәрәкле шарттар тыуҙырыусы эш төрҙәре ҡарай:

- уҡытыусы ярҙамы менән дәрестәге эшмәкәрлектең маҡсатын билдәләү һәм формалаштырыу (элек өйрәнелгән һәм таныш булғанды әлегә тиклем таныш булмаған менән тап килтереп, сағыштырып, уҡыу мәсьәләһен билдәләй белеү);
- планлаштырыу (төп һөҙөмтәне күҙҙә тотоп, маҡсаттарҙың эҙмә-эҙлелеген асыҡлау; план төҙөү һәм эш төрҙәренең тәртибен билдәләү);
- прогнозлау (һөҙөмтәне һәм белемде үҙләштереү кимәлен алдан күҙ аллау);
- контроль (эшмәкәрлек ысулының һәм уның һөҙөмтәһенең билдәләнгән эталонға тап килеү-килмәүен асыҡлау);
- төҙәтмәләр индереү (эталондан тайпылыштар булған осраҡта, планға һәм эшмәкәрлек ысулына өçтәмәләр һәм төҙәтмәләр индереү);
- баһалау (танышты әлегәсә таныш булмағандан айыра белеү; үҙләштерелгәндең сифатын һәм кимәлен билдәләй алыу);
- үҙ-үҙеңде көйләү (үҙ көсөңдө, энергияңды, ихтыяр көсөңдө туплап, ауырлыҡтарҙы еңеп сығыу).

Танып белеү эшмәкәрлегенә дөйөм уҡыу (өйрәнеү, белем алыу) эшмәкәрлеге, логик эшмәкәрлек, шулай уҡ проблеманы ҡуйыу һәм хәл итеү инә:

- дәреслек менән эш итә белеү (уның төҙөлөшө, йөкмәткеһе, һүрәттәре һ.б.);
- һорауҙарға яуап биреү;
- класс һәм уҡытыусы менән берҙәм эш һөҙөмтәләре буйынса һығымталар яһау;
- мәғлүмәтте бер форманан икенсе формаға күсереү; уҡылған ҙур булмаған текстарҙың йөкмәткеһен тулы һөйләү.

Коммуникатив эшмәкәрлек социаль компетентлылыҡты, аралашыусы һәм хеҙмәттәш партнерҙар позицияһын иçәпкә ала, башҡаларҙы тыңлай һәм диалогка инә белеүҙе, проблемаларҙы коллектив менән хәл итеүҙә ҡатнашыуҙы, тиçтерҙәрең һәм өлкәндәр менән продуктив хеҙмәттәшлек ойоштора белеүҙе тәьмин итә.

Универсаль уҡыу эшмәкәрлегенең ҡарап үтелгән төрҙәре айырым-айырым түгел, ә уҡыу программаһындағы һәр дисциплинаны үҙләштереү барышында комплекслы, системалы үçтерелергә тейеш.

Программала ҡуйылған маҡсат һәм бурыстар

1.Танып белеү маҡсаты

Уҡыусылар башҡорт халыҡ мәҙәниәтен, ғөрөф-ғәҙәттәрен, тарихи үткәнен, бөгөнгөһөн, киләсәген белергә һәм аңларға, хөрмәт итергә, әҙәбиәт-сәнғәт вәкилдәренең ижади ҡаҙаныштары менән үҙенең рухи үçешен байыта алыу мөмкинлеген файҙаланырға тейеш. Күп милләтле Башҡортостан Республикаһы, уның халҡы, башҡорт халҡының республикала төп, ерле халыҡ булыуы, башҡорт халыҡ ижады, билдәле шәхестәр, уларҙың

эштәре, ижады менән таныштырыу башланғыс этапта танып белеү маҡсатының йөкмәткеһен тәшкил итә.

2. Үҫтереү маҡсаты

Белем биреү маҡсаты методика фәнендә бик оҙаҡ йылдар буйы иң беренсе маҡсат итеп һаналды. Ләкин башҡа дидактик маҡсаттарҙы икенсе урында ҡарау белем биреү маҡсатының тейешле дәрәжәлә тормошҡа ашырылмауына килтерә. Шәхестең белемле булыуы уның фекерләү һәләте үҫешенән тора. Уҡытыу процесында үҫтереү, тәрбиә маҡсаттарын даими күҙаллап эшләү - сифатлы белем биреүҙең беренсе шарты (Л.С.Выготский). Был хәҡиҡәтте бигерәк тә башланғыс кластарҙа, балаларҙың белем алыу эшмәкәрлеге башланған осорҙа иҫтә тотоу мөһим. Башланғыс этапта балаларҙың психик үҫешен түбәндәге йүнәлештәрҙә үҫтереүгә айырыуса иғтибар талап ителә:

Фекерләүҙе үҫтереү менән бәйле психик функциялар: логик фекерләү, сәбәп-һөҙөмтә бәйләнештәрен табыу, индуктив, дедуктив фекерләү;

Хәтерҙе үҫтереү (ихтыярлы, ихтыярһыҙ), иғтибарлылыҡты үҫтереү;

·Аралаша белеү һәләтен үҫтереү (аралашыусанлыҡ, хислелек, эмпатия хистәре);

·Ихтыяр көсө, маҡсатлылыҡ , әүҙемлек кеүек һәләттәрҙе үҫтереү.

3. Тәрбиәүи маҡсат

Уҡыусыларҙың тейешле дәрәжәләге тәрбиәһенән башҡа уҡытыу процесын ойоштороу мөмкин түгел. Әлбиттә, уҡытыусының шәхси сифаттары, уҡыусы менән махсус ойошторолған мөғәләмәһе уҡытыу һәм тәрбиә процесында ҙур роль уйнай. Ләкин тәрбиә процесы беренсе сиратта уҡытыуҙың йөкмәткеһе һәм методтары менән бәйле. Тимәк, уҡытыуҙың йөкмәткеһен һайлағанда, материалдың тәрбиәүи мөмкинлектәрен иҫәпкә алыу - программа һәм дәреслек авторҙары өсөн төп талап. Балаларҙың йәш үҙенсәлектәренә тура килгән, уларҙы ҡыҙыҡһындырған, әхләҡи проблемаларҙы үҙ эсенә алған йөкмәтке, беренсенән, уҡытыу процесында тәрбиәүи функция башҡарһа, икенсенән, туранан-тура коммуникатив мотивация тыуҙырыу менән бәйле. Программаға балалар араһындағы мөнәсәбәттәрҙе сағылдырған, әхләҡи проблемаға эйә булған бәләкәй күләмле әҙәби әҫәрҙәр һәм автор текстары индерелде.

4. **Белем биреү маҡсаты**

Уҡыусыларҙың башҡорт теле буйынса лексик, грамматик күнекмәләре, филологик белемдәре сиктәрендә генә ҡалмайынса, телмәр эшмәкәрлегенең бөтә төрҙәрендә лә ҡулланырлыҡ кимәлдә булырға тейеш. Шул ваҡытта ғына башҡорт телен туған тел булараҡ өйрәнеү бурысы үтәлә.

Планлаштырылған һөҙөмтәләр.

1. -се класс.

А. Шәхси сифаттарҙы үҫтереү.

1. Уҡыу процесында белем алыуға ҡарата яуаплылыҡ булдырыу; тиҫтерҙәренә, уҡытыусыға ҡарата ихтирамлы булыу;

2. Мәктәп йыһаздарына, уҡыу әсбаптарына һаҡсыл ҡараш булдырыу;

3. Тыуған ил, ер, тел төшөнсәләре тураһында аң-белем биреү;

4. Һау-сәләмәт йәшәү рәүешен үҙләштереү.

Б. Предмет һөҙөмтәләре.

1. Башҡорт теленең бөтә өндәре һәм хәрефтәре, өн менән хәрефтең айырмаһы.

2. Һүҙгә өн анализы, ижек анализы яһау, ҡалын һәм нәҙек һуҙынҡылар, тартынҡыларҙы айыра алыу, уларҙы дөрөҫ әйтеү, шулар нигеҙендә һүҙҙәр төҙөү.

3. Кем? Нимә? Кемдәр? Нимәләр? һорауҙарын һәм уларға яуап булған һүҙҙәрҙе белеү һәм ҡулланыу.

Ни эшләй? Ни эшләне? һорауҙарын ҡуллана белеү.

Ниндәй? Ҡайһы? Ҡайҙа? һорауҙарының мәғәнә үҙенсәлектәрен аңлау, уларға яуап биреү.

Минең, һинең, уның, беҙҙең, һеҙҙең, уларҙың алмаштарының мәғәнәләрен төшөнөү, уларҙы телмәрҙә ҡулланыу.
Кешенең исеме, фамилияһы, ҡала, район, ауыл, китап, журнал исемдәренең дөрөҫ яҙылышын практик үҙләштереү.
4. Һүҙҙәрҙе ижекләп, дөрөҫ, аңлы, шыма һәм тасуири уҡыу.
5. Әҙәби әҫәрҙәрҙе уҡыу, тыңлау, һорауҙарға яуап биреү, йөкмәткеһен һөйләү.
6. Яҙма һәм баҫма текстарҙы күсереп яҙыу. Диктант яҙыу.
7. Таныш темаға хикәйә төҙөп һөйләү.
8. Һөйләм төрҙәрен билдәләү (хәбәр, һорау, өндәү) һәм уларҙы тейешле интонация менән уҡыу, һөйләмде дөрөҫ яҙыу, һөйләм аҙағында тейешле тыныш билдәләрен ҡуя белеү.
В. Метапредмет һөҙөмтәләре
Универсаль уҡыу эш төрҙәрен үҙләштереү.
1. Үтенес менән уҡытыусыға, класташыңа, өлкәндәргә өндәшеү.
2. Уҡыу объектын өйрәнеү процесында күҙәтеү, сағыштырыу, анализлау һәм һығымта яһау.
3. Аралашыу оҫталығын шымартыу, кеше фекерен ихтирам итеү.
4. Диалог, монолог ҡора белеү.
5. Мәғлүмәт алыу сығанаҡтары менән эш итә белеү.
6. Парлап, төркөмдә эшләгәндә этикет ҡағиҙәләрен үтәү. Эште планлаштырыу, уны тормошҡа ашырыу
2-се класс.
А. Шәхси сифаттарҙы үҫтереү.
1. Уҡыу процесында белем алыуға ҡарата яуаплылыҡ булдырыу; тиҫтерҙәренә, уҡытыусыға ҡарата ихтирамлы булыу;
2. Мәктәп йыһаздарына, уҡыу әсбаптарына һаҡсыл ҡараш булдырыу;
3. Тыуған ил, ер, тел төшөнсәләре тураһында аң-белем биреү;
4. Һау-сәләмәт йәшәү рәүешен үҙләштереү.
Б. Предмет һөҙөмтәләре.
1. Башҡорт теленең бөтә өндәре һәм хәрефтәре, өн менән хәрефтең айырмаһы.
2. Һүҙгә өн анализы, ижек анализы яһау, ҡалын һәм нәҙек һуҙынҡылар, тартынҡыларҙы айыра алыу, уларҙы дөрөҫ әйтеү, шулар нигеҙендә һүҙҙәр төҙөү.
3. Кем? Нимә? Кемдәр? Нимәләр? һорауҙарын һәм уларға яуап булған һүҙҙәрҙе белеү һәм ҡулланыу.
Ни эшләй? Ни эшләне? һорауҙарын ҡуллана белеү.
Ниндәй? Ҡайһы? Ҡайҙа? һорауҙарының мәғәнә үҙенсәлектәрен аңлау, уларға яуап биреү.
Минең, һинең, уның, беҙҙең, һеҙҙең, уларҙың алмаштарының мәғәнәләрен төшөнөү, уларҙы телмәрҙә ҡулланыу.
Кешенең исеме, фамилияһы, ҡала, район, ауыл, китап, журнал исемдәренең дөрөҫ яҙылышын практик үҙләштереү.
4. Һүҙҙәрҙе ижекләп, дөрөҫ, аңлы, шыма һәм тасуири уҡыу.
5. Әҙәби әҫәрҙәрҙе уҡыу, тыңлау, һорауҙарға яуап биреү, йөкмәткеһен һөйләү.
6. Яҙма һәм баҫма текстарҙы күсереп яҙыу. Диктант яҙыу.
7. Таныш темаға хикәйә төҙөп һөйләү.
8. Һөйләм төрҙәрен билдәләү (хәбәр, һорау, өндәү) һәм уларҙы тейешле интонация менән уҡыу, һөйләмде дөрөҫ яҙыу, һөйләм аҙағында тейешле тыныш билдәләрен ҡуя белеү.
В. Метапредмет һөҙөмтәләре
Универсаль уҡыу эш төрҙәрен үҙләштереү.
1. Үтенес менән уҡытыусыға, класташыңа, өлкәндәргә өндәшеү.

2. Уҡыу объектын өйрәнеү процесында күҙәтеү, сағыштырыу, анализлау һәм һығымта яһау.
3. Аралашыу оҫталығын шымартыу, кеше фекерен ихтирам итеү.
4. Диалог, монолог ҡора белеү.
5. Мәғлүмәт алыу сығанаҡтары менән эш итә белеү.
6. Парлап, төркөмдә эшләгәндә этикет ҡағиҙәләрен үтәү. Эште планлаштырыу, уны тормошҡа ашырыу.

3-со класс.

А. Шәхси сифаттарҙы үҫтереү.

1. Үҙ аллы эш итеү, белем алыу процесына етди һәм яуаплы ҡарау;
2. Атай-әсәйгә, тиҫтерҙәренә, укытыусыларға, яҡындарына, мәктәп хеҙмәткәрҙәренә иғтибарлы һәм ихтирамлы булыу;
3. Мәктәп йыһаздарына, укыу әсбаптарына һаҡсыл булыу;
4. Тыуған илде яратыу, ерҙе, телде һаҡлау;
5. Һаулыҡты нығытыу.

Б. Предмет һөҙөмтәләре.

1. Уҡытыусының һөйләгәнен йәки укығанын аңлай алыу:
- тексты тыңлау һәм йөкмәткеһен һөйләү, йөкмәтке буйынса рәсем яһау;
- текст буйынса иптәштәренә йәки укытыусыға һорауҙар биреү;
- программала бирелгән шиғырҙарҙы яттан белеү.
2. Тексты аңлы укыу һәм уның йөкмәткеһе менән бәйләнгән эштәрҙе эҙмә-эҙлекле үтәү. Уның нигеҙендә ҡоролған һөйләшеү йәки тикшереү эштәрен үтәү.
3. Уҡыу ситуацияһына ярашлы диалогта ҡатнашыу.
4. Тексты күсереп яҙыу, диктант яҙыу. Һүҙҙәрҙе ижеккә бүлеү, юлдан юлға күсереү.

В.Метапредмет һөҙөмтәләре Универсаль укыу эш төрҙәрен үҙләштереү.

1. Үҙ аллы укыу, мәғлүмәтле булыу оҫталығын камиллаштырыу; тикшеренеү-эҙләнеү эшен планлаштырыу; парлап, төркөмләп, команда менән эшләү.
2. Алған мәғлүмәтте ҡағыҙға теркәү.
3. Билдәләмә, ҡағиҙә, алгоритм, һығымта һ.б. график схема, модель, таблица ярҙамында теркәү.
4. Диалог ҡороу, укыу материалын тикшереү, анализлау, һығымта яһау.
5. Мәҙәниле аралашыу этикетына өйрәнеү; үҙ фекереңде ҡыҫҡа һәм аңлайышлы итеп еткереү, уны яҡлай белеү.

4-се класс.

А. Шәхси сифаттарҙы үҫтереү.

1. Үҙ аллы эш итеү, белем алыу процесына етди һәм яуаплы ҡарау;
2. Атай-әсәйгә, тиҫтерҙәренә, укытыусыларға, яҡындарына, мәктәп хеҙмәткәрҙәренә иғтибарлы һәм ихтирамлы булыу;
3. Мәктәп йыһаздарына, укыу әсбаптарына ҡарата һаҡсыл булыу;
4. Тыуған илде яратыу, ерҙе, телде һаҡлау;
5. Һаулыҡты нығытыу.
6. Ҡунаҡта, кинола йәки экскурсия һәм башҡа йәмәғәт урындарында әҙәпле булыу, файҙалы ял итеү;
7. Кеше менән аралашыу этикетын үҙләштереү.

Б. Предмет һөҙөмтәләре.

1. Уҡытыусы укыған йәки һөйләгән, үҙе укыған тексты аңлай алыу.
2. Уҡыған әҫәр, картина, экскурсия, ҡараған фильм, билдәле ситуация буйынса әңгәмәлә ҡатнаша алыу.

3. Тексты шыма, аңлы, дөрөҫ, тотош һүҙләп уҡыу; логик баҫымдарҙы, паузаларҙы дөрөҫ әйтеү.
4. Һүҙ төркөмдәрен айыра белеү.
В.Метапредмет һөҙөмтәләре .Универсаль уҡыу эш төрҙәрен үҙләштереү.
1. Үҙ аллы белем алыу, мәғлүмәт йыйыу һәм уларҙы ҡуллана белеү.
2. Дәрес барышында уҡытыусы менән берлектә эшләү; дәрескә маҡсат ҡуйыу һәм уны дәрес һуҙымында күҙ уңында тота белеү һәм тормошҡа ашырыу, эште дөрөҫ планлаштырыу, эҙләнеү эше алып барыу.
3. Эҙләнеү эше һөҙөмтәләре буйынса презентация эшләү.
4. Тиҫтерҙәре һәм оло кешеләр менән итәғәтле һөйләшеү, кеше менән мөнәсәбәт ҡороу оҫталығын үҙләштереү.
5. Эшләгән эштәрен дөрөҫ баһалау һәм кәрәк саҡта төҙәтмәләр индереү.
2. Уҡытыу предметының йөкмәткеһе.
Рус һәм башҡа мәктәптәпҙә телде белмәгән балаларға башҡорт телен өйрәтеүҙең байтаҡ үҙенсәлектәре бар. Уларҙың иң мөһимдәрен һанап китәбеҙ: Балаларҙы һөйләшергә өйрәтеү үҙәк бурыс.1- 4-се кластарҙа башҡорт телен өйрәнеү өсөн уҡытыу планында аҙнаға 1-әр сәғәт ваҡыт бирелә. Был дәрестәрҙә балаларҙы башҡортса һөйләшергә, уҡырға, элементтар яҙырға өйрәтеү бергә алып барыла. Тел менән әҙәби материалдары бергә кушып өйрәнелә (интеграция). Башҡорт теле мотлаҡ практик рәүештә өйрәнелә. Лингвистик һәм әҙәби күренештәр, уҡыу материалы нигеҙендә, практик ҡулланыу маҡсатынан сығып өйрәнелә (коммуникатив йүнәлеш).

3**. Башланғыс кластарҙа башҡорт теле уҡытыуҙың тематик йөкмәткеһе.**

Баш3орт теленд9 ижект9р. 3 с.
Баш3орт теленд9 ижект9р.
Баш3орт теленд9 1,2,3,4,6,8 5нд9ре. 5с.
Баш3орт теленд9 1,2,3,4,6,8 5нд9ре.
Э (е) 5н5н54 9йтелеше. 4 с
Э (е) 5н5н54 9йтелеше.
3,2,с,6-5нд9рене4 9йтелеше. 2 с.
3,2,с,6-5нд9рене4 9йтелеше.
В - 5н5н д5р56 9йте7. 1 с.
В - 5н5н д5р56 9йте7.
Ау, 97, ай, 9й, й9, йе, ей, уы, 7е 5н 3ушымсалары. 3 с.
Ау, 97, ай, 9й, й9, йе, ей, уы, 7е 5н 3ушымсалары.
Йо-й5, ай-9й, йе-й7, йы-й9 3ушымсалары. 2 с.
Йо-й5, ай-9й, йе-й7, йы-й9 3ушымсалары.
Һөйл9м а2а1ында тыныш билд9л9ре. 6 с.
Һөйл9м а2а1ында тыныш билд9л9ре.
Йа, й9, йо, й5, йы, йе, йу, й7,ай,9й, ой,5й, уй, ый, ей 5н - х9реф 3ушымсалары. 4
Йа, й9, йо, й5, йы, йе, йу, й7,ай,9й, ой,5й, уй, ый, ей 5н- х9реф 3ушымсалары.
Баш3ортса 87229р29 ба6ым. 4 с.
Баш3ортса 87229р29 ба6ым.
***орау 85йл9м.1с**
*орау 85йл9м.
Х9б9р 85йл9м. 1 с.
Х9б9р 85йл9м.
%нд97 85йл9м.1 с.
%нд97 85йл9м.
Баш3орт теленд9 ба6ымды4 72енс9лект9ре.3с
Баш3орт теленд9 ба6ымды4 72енс9лект9ре.
Х9б9р , 8орау ,5нд97 85йл9мд9р, улар2ы4 интонация8ы. 2 с.

Х9б9р , 8орау ,5нд97 85йл9мд9р, улар2ы4 интонация8ы.
***7229р2е4 предметты, билд9не, эш-х9р9к9тте белдере7е. 2 с.**
*7229р2е4 предметты, билд9не, эш-х9р9к9тте белдере7е.
Предметты белдере7се 87229р2е4 я41ы2лы3, урта3лы3 89м берлек м919н98енд9 киле7е. 3с.
Предметты белдере7се 87229р2е4 я41ы2лы3, урта3лы3 89м берлек м919н98енд9 киле7е
Предмет исемд9рене4 ва3ыт, урын, эй9лек м919н9л9рен белдере7е. 1с.
Предмет исемд9рене4 ва3ыт, урын, эй9лек м919н9л9рен белдере7е.
Эш-х9р9к9тте белдере7се 87229р2е4 м919н9 72енс9лект9ре. 1с
Эш-х9р9к9тте белдере7се 87229р2е4 м919н9 72енс9лект9ре.
Предметты4 билд98ен белдере7с е 87229р. 1 с.
Предметты4 билд98ен белдере7с е 87229р.
***7229р2е4 предмет билд9л9рен т5рл5 ми3дар2а 89мса1ыштырып к7р89те7е**. 1с.
*7229р2е4 предмет билд9л9рен т5рл5 ми3дар2а 89мса1ыштырып к7р89те7е.

Баш3орт телене4 72енс9лекле 5нд9ре.-2
Баш3орт телене4 72енс9лекле 5нд9ре.
Баш3орт алфавиты.-2
Баш3орт алфавиты.
Предметты белдереүсе һүҙҙәр.- 6
Предметты белдереүсе һүҙҙәр.Улар2ы4 я4ы2лы3 89м урта3лы3 м919н98енд9 киле7е.
Предметты белдереүсе һүҙҙәр.Улар2ы4 берлек 89м к7плек м919н98енд9 киле7е.
Предметты белдереүсе һүҙҙәр2е4 т5рл5 м919н9л9р29 киле7е.

Предметты4 билд98ен белдере7се 87229р.5 с
Предметты4 билд98ен белдере7се 87229р.
Эште , х9р9к9тте белдере7се 87229р.5

Эште , х9р9к9тте белдере7се 87229р 89м улар2ы4 м919н9л9ре
Предметты4 билд98ен, эшен белдере7се 87229р2е4 м919н9л9ре 89м функциялары.5 с
Предметты4 билд98ен, эшен белдере7се 87229р2е4 м919н9л9ре 89м функциялары.
Предметты4 эшен белдере7се 87229р2е4 м919н9л9ре 89м функциялары.8 с.
Предметты4 эшен белдере7се 87229р2е4 м919н9л9ре 89м функциялары.
Предметты4 и69бен,эште4 билд98ен белдере7се 87229р.7 с.
Предметты4 и69бен,эште4 билд98ен белдере7се 87229р.
Эште4 билд98ен белдере7се 87229р.8с.
Эште4 билд98ен белдере7се 87229р.
Предметты к7р89те7се 87229р.4с.
Предметты к7р89те7се 87229р.
***5йл9м. Уны4 т5р29ре**. 7с
*5йл9м. Уны4 т5р29ре.
***5йл9мде4 баш ки69кт9ре.7 с.**
*5йл9мде4 баш ки69кт9ре.

Ҡабатлау- 4 с.

Өсөнсө класта үтелгәндәрҙе ҡабатлау. Алфавит.
Башҡорт теленең үҙенсәлекле өндәре.
Өндәр һәм хәрефтәр.
Һуҙынҡылар һәм тартынҡылар.
Исем-12 с.

Исем.

Яңғыҙлыҡ һәм уртаҡлыҡ исемдәр.
Исемдәрҙең берлек һәм күплек мәғәнәһе, улар2ы белдере7е саралары

Сифат -5 с.

Сифаттар2ы4 м919н9л9ре, д9р9ж9л9ре
Ҡылым -12 с.

Ҡылымды4 заман м919н9л9ре.
Ҡылым.Уны4 зат, 8ан, заман, барлы3- ю3лы3 м919н9л9ре
Һан 5 с.

Һан.Һандар2ы4 т5рк5мс9л9ре. Һандар2ы4 89м улар2ы4 ял1ау2арыны4 д5р56 я2ылышы.
Алмаш- 4 с.

Алмаш.Зат алмаштарын 3улланыу.
Рәүеш 4 с.

Рәүеш. Рәүеш а4лат3ан м919н9л9ре
Ярҙамсы һүҙҙәр 4 с.

Ярҙамсы һүҙҙәр, улар2ы4 м919н9л9ре, телм9р29ге роле.
Ымлыктар. Улар2ы4 м919н9л9ре, 85йл9мд9ге роле
Һөйләм-13 с.
Һөйләм. Йыйна3 89м тар3ау 85йл9мд9р.

Контроль характерҙағы яҙыу эштәренең һаны укыу йылы эсендә түбәндәгесә тәкдим итеlә:

Класс	**1-се класс**	**2 –се класс**	**3-сө класс**	**4-се класс**
Аҙнаһына сәғәттәр һаны	1	1	1	1
Диктант	0	0	1	1
Һүҙлек диктанты	0	1	2	2
Ижади эш	0	0	0	1
Күсереп яҙыу	1	2	1	0
Инша	0	0	0	1
Бөтәһе	1	3	4	5
Уҡыу йылына сәғәттәр һаны	33	34	34	34